

1	2	3
Витрати на оплату праці екологічного спрямування	2506	Дебетовий оборот (8111÷8114)+(8121÷8124)+(8131÷8134)+ (8141÷8144)+(8151÷8154)+(8161÷8162)
Відрахування на соціальні заходи екологічного спрямування	2511	Дебетовий оборот (8211÷8214)+(8221÷8224)+(8231÷8233)
Амортизація екологічного спрямування	2516	Дебетовий оборот (2311÷2314)+(2321÷2324)
Інші операційні витрати екологічного спрямування	2521	Дебетовий оборот (8411÷8414)+(8421÷8424)+(8431÷8434)+ 844+845

Висновки. Таким чином, розроблена аналітична екологічна підсистема, втілюючи запропоновану нами концепцію екологізації бухгалтерського обліку в Україні, дає змогу без принципових труднощів теоретичного, методологічного і прикладного характеру адаптувати діючу національну обліково-звітну систему до потреб еколого-економічного управління всіх секторів економіки країни.

Література

1. Лебедев С.І. Теоретико-методологічні засади формування галузевої системи екологічного менеджменту підприємств : монографія / С.І. Лебедев. – Львів : Вид-во "Ліга-Прес", 2008. – 340 с.
2. Лебедев С.І. Обліково-аудиторське забезпечення підприємств лісового господарства для сталого розвитку України : монографія / С.І. Лебедев, Н.М. Клим, Х.Р. Хомик. – Львів : Вид-во "Ліга-Прес", 2014. – 268 с.
3. Мельника Л.Г. Основи екології. Екологічна економіка та управління підприємством : підручник / Л.Г. Мельник, М.К. Шапочка. – Суми : ВГД "Університетська книга", 2005. – 759 с.
4. Лебедев С.І. Доповнення до обов'язкових організаційних регламентів з бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємств і організацій України щодо їх екологізації: А.с. № 51432 від 26.09.2013. Заяв. № 51105 від 17.06.2013.

Лебедев С.І. Концепция экологизации бухгалтерского учета в Украине

Отображена концепция экологизации бухгалтерского учета в Украине в рамках действующей учетно-отчетной системы. Проведено комплексное исследование потенциала адаптации учетно-отчетной системы страны в рамках экологизации. Показаны результаты специального исследования и разработки дополнений к обязательным организационным регламентам бухгалтерского учета и финансовой отчетности к их экологизации.

Ключевые слова: концепция, экологизация, бухгалтерский учет, обязательные организационные регламенты, финансовая отчетность.

Lebedevych S.I. The Concept of Ecological Accounting in Ukraine

The concept of ecological accounting in Ukraine under the current accounting and reporting system is described. A comprehensive study of the potential of country's adapting accounting and reporting system concerning its greening is conducted. Some results of a special research and development of additions to the mandatory organizational regulations for accounting and financial reporting in their greening are provided.

Key words: concept, greening, accounting, obligatory organizational regulations, financial statements.

УДК 14/17:332.1

Наук. співроб. Л.Я. Беневська, канд. екон. наук –
Інституту регіональних досліджень НАН України

АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Досліджено стан та динаміку обсягів оборотного капіталу підприємств реального сектору економіки. Здійснено міжрегіональні порівняння за темпами зростання оборотного капіталу, на основі чого проведено групування регіонів. Виявлено значне дистанціювання регіонів-лідерів, з одного боку, та щільне групування решти регіонів – з іншого. Досліджено тісний взаємозв'язок між ВРП та оборотним капіталом регіонів, який посилюється в динаміці. Здійснено оцінку ефективності функціонування оборотного капіталу підприємств на рівні регіону. Проаналізовано структуру оборотного капіталу та виявлено проблеми зростання дебіторської заборгованості підприємств.

Ключові слова: оборотний капітал, регіон, ефективність, структура капіталу.

Постановка проблеми. Необхідною умовою економічного зростання регіонів країни є їх фінансовий потенціал, складовою частиною якого є фінансові ресурси підприємств, зокрема їх оборотний капітал. Стан і використання оборотного капіталу підприємств регіонів залежить від умов розвитку держави і навпаки. Ефективне використання оборотного капіталу є не тільки чинником формування прибутку підприємств, але і необхідною умовою створення валою доданої вартості та податкових надходжень держави та регіонів. Враховуючи викладене вище, управління формуванням та використанням оборотного капіталу набуває дедалі вагомішого значення.

Важливими проблемами, що негативно впливають на можливості соціально-економічного розвитку регіонів, є, з одного боку, нерівномірність накопичення капіталу в регіонах, концентрація основних ресурсів реального сектору економіки у столиці та в кількох найбільш розвинених промислових регіонах, а з іншого – низька ефективність використання капіталу в реальному секторі економіки, неефективна структура капіталу, незбалансованість кредиторської та дебіторської заборгованості підприємств, нерациональне використання виробничих запасів і, як наслідок, – регіони, які концентрують значні обсяги фінансових ресурсів підприємств, часто не забезпечують підвищення темпів економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку проблем фінансування та управління оборотним капіталом здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як: В. Аранчій, І. Алексєєв, А. Бірман, І. Бланк, М. Білик, В. Баліцька, О. Денисова, В. Ковальов, С. Нестеренко, А. Шеремета. Однак, попри значну чисельність ґрунтовних досліджень, недостатньо уваги приділено дослідженню оборотного капіталу на мезо- та макрорівнях, зокрема його впливу на можливості регіонального розвитку.

Мета роботи. Проведення аналізу та оцінки оборотного капіталу підприємств реального сектору економіки регіонів.

Для виявлення основних тенденцій нагромадження оборотного капіталу здійснено регіональні порівняння середньорічних темпів зростання оборотного капіталу на одну особу за 2006-2013 рр. та виявлено регіони з високими, середніми та низькими темпами росту (рис. 1). Проведені розрахунки показали, що

найвищим нагромадження оборотного капіталу було у Луганській (140,3 %) і Тернопільській областях (135,8 %). Варто зазначити, що Луганська обл. у 2013 р. за вартістю оборотних активів перебувала у групі лідерів – 6555,9 грн/осіб. Найвищою вартість оборотних активів підприємств у розрахунку на одну особу у 2013 р. була в Києві – 377957,5 грн/осіб, у Дніпропетровській – 105405,5 грн/осіб та Донецькій областях – 89601,1 грн/осіб. За середньорічними темпами росту цього показника ці регіони віднесено до груп із середнім та низьким значенням (відповідно 120,1 %, 119,0 %, 122,7 %). Отже, регіони-лідери з високим рівнем забезпечення оборотним капіталом характеризуються середніми темпами його нарощення [1, 2].

Рис. 1. Групування регіонів України за середньорічними темпами росту оборотного капіталу підприємств реального сектору економіки у розрахунку на одну особу (2006-2013 рр.)

Найнижчими середньорічними темпами росту оборотного капіталу були у Закарпатській (113,2 %), Чернівецькій (117,4 %), Вінницькій (117,3 %), Херсонській (115,0 %), Волинській областях (115,9 %). Ці області, маючи найнижчі середньорічні темпи росту, також характеризуються найнижчими обсягами оборотного капіталу підприємств у розрахунку на одну особу: Херсонська – 18802,4 грн/осіб, Вінницька – 19217,4 грн/осіб, Закарпатська – 9480,4 грн/осіб, Чернівецька – 19021,1 грн/осіб (середнє по країні 67373,8 грн/осіб).

Основним інтегральним показником розвитку регіонів є валовий регіональний продукт (ВРП). Дослідження взаємозв'язку між оборотним капіталом підприємств та ВРП дозволило з'ясувати посилення в динаміці тісного кореляційного зв'язку між цими показниками (коефіцієнт кореляції у 2006 р. – 0,93, у 2013 р. – 0,96). Також треба констатувати значне дистанціювання, з одного бо-

ку, потужних промислових регіонів, таких як Київ, Донецька та Дніпропетровська, Харківська області, а з іншого – щільне групування решти регіонів. Отже, чим вищі обсяги оборотного капіталу підприємств, тим більшу частку ВРП вони створюють (рис. 2).

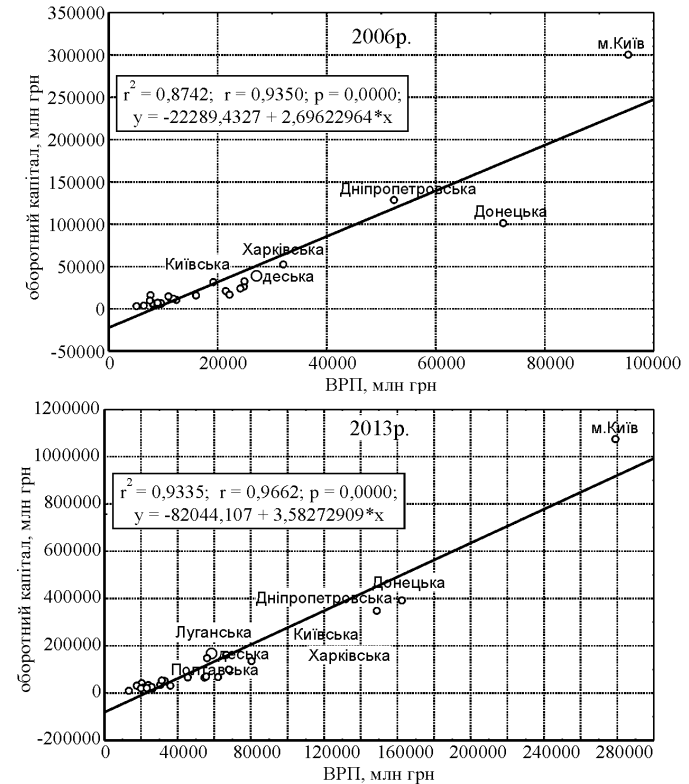

Рис. 2. Кореляційна залежність ВРП від обсягів оборотного капіталу підприємств реального сектору економіки за 2006-2013 рр.

Для виявлення ефективності використання оборотного капіталу реально-го сектору економіки регіону проведено розрахунки вартості валового регіонального продукту, створеного на одну гривню оборотного капіталу підприємств, які показали, що регіони з найвищою вартістю оборотного капіталу мають найгірші результати за цим показником, зокрема, Київ – 0,26 грн, Луганська – 0,33 грн, Донецька – 0,41 грн, Дніпропетровська області – 0,43 грн (рис. 3). Натомість у регіонів з низькою вартістю оборотного капіталу створений ВРП в розрахунку на одну грн. оборотного капіталу є значно вищий ніж в середньому по країні, зокрема у Вінницькій – 1,15 грн, Закарпатській 1,84 грн, Чернівецькій – 1,44 грн, Житомирській обл. – 1,15 грн. Причини такої ситуації можуть бути різними: низька ефективність використання оборотного капіталу, переважання в регіоні галузей з низькою часткою оборотного капіталу в структурі капіталу та інші.

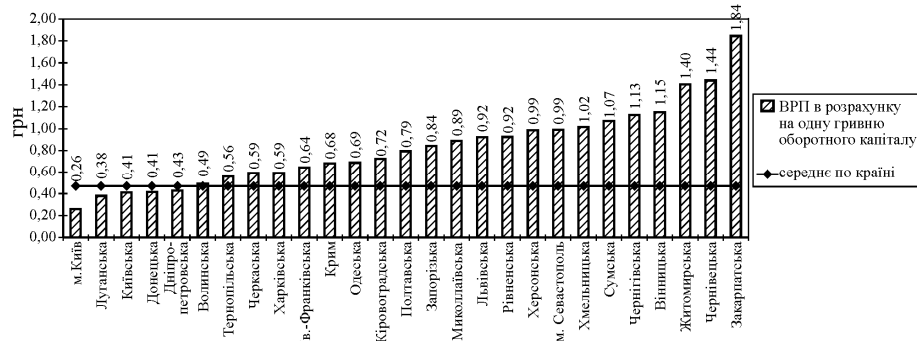

Рис. 3. Міжрегіональні порівняння за обсягом ВРП в розрахунку на одну гривню оборотного капіталу реального сектору економіки регіону, 2013 р.

Проведений аналіз дозволив з'ясувати, що у регіонів з високим значенням ВРП в розрахунку на одну гривню оборотного капіталу в структурі капіталу переважає основний капітал. Частка оборотного капіталу у них значно нижча ніж середня по країні (54 %): у Закарпатській – 46 %, Чернівецькій – 46 %, Житомирській – 48 %, Вінницькій областях – 45 %. Натомість великі промислові регіони, що створюють основну частку ВРП, мають значно вищу частку оборотного капіталу: Дніпропетровська – 58 %, Донецька – 54 %, Луганська – 69 %, Київська обл. – 54 %.

Сьогодні в Україні відбуваються значні структурні зрушення у реальному секторі економіки, які сприяють перетіканню капіталу з одних галузей в інші, зокрема у посередницькі (не промислові) види діяльності. Так, якщо у 2008 р. частка оборотних активів у галузі фінансової діяльності становила 7,35 %, у галузі операцій з нерухомим майном, наукових технічних послуг – 11,81 %, то уже у 2013 р. їх частка зросла відповідно до 10,90 % та 12,14 %. Позитивною є динаміка відтоку капіталу у сільське господарство, частка оборотних активів якого зросла з 3,89 % у 2008 р. до 5,92 % у 2013 р., натомість частка промисловості знизилась від 30,14 % до 26,9 % [1].

Іншою особливістю оборотних активів, яка притаманна усім регіонам є те, що основним оборотним активом підприємств є дебіторська заборгованість. У 2013 р. найвищою у структурі оборотного капіталу вона була у Волинській обл. – 74,6 %, Криму – 69,5 %, Донецькій – 68,5 % (табл.).

Така тенденція є негативною, через існування кризи платежів та неможливості підприємствами нарощувати виробництво. Значна частина платежів є простроченою чи безнадійними боргами. Крім цього, негативною є тенденція зменшення в динаміці високоліквідних активів, якими передусім є грошові кошти. Треба також зауважити, що для найуспішніших регіонів характерним є низька частка запасів у структурі оборотних активів: Дніпропетровська – 14,6 %, Донецька – 15 %, Київ – 19,3 %. Найвищою вона є у підприємств промисловості, оптової та роздрібної торгівлі.

Можливості підвищення ефективності діяльності підприємств та зростання їх конкурентоспроможності тісно пов'язані з необхідністю істотного вдосконалення управління оборотним капіталом і насамперед його структури. Та-

ким чином, проведений аналіз показав, що концентрація оборотного капіталу на душу населення характеризується значною диференціацією у розрізі регіонів, однак регіони-лідери з високим рівнем забезпечення оборотним капіталом характеризуються середніми темпами його нарощення.

Табл. Регіональні особливості структури оборотних активів у 2013 р.

Регіон, область	Запаси	Поточні біологічні активи	Дебіторська заборгованість	Поточні фінансові інвестиції	Грошові кошти	Витрати майбутніх періодів	Інші оборотні активи
Україна	22,3	0,4	57,9	8,4	6,8	1,5	2,8
АР Крим	18,5	0,5	69,5	1,1	4,4	2,7	3,3
Вінницька	31,8	1,9	55,8	0,5	5,6	2,0	2,5
Волинська	13,6	0,6	74,6	3,9	3,2	2,3	1,9
Дніпропетровська	14,6	0,2	62,3	13,5	6,2	0,8	2,4
Донецька	15,6	0,2	68,5	7,1	5,4	1,3	2,1
Житомирська	28,6	1,8	50,0	9,4	4,6	3,1	2,6
Закарпатська	23,7	0,4	46,1	1,0	22,8	3,4	2,6
Запорізька	34,5	0,6	45,3	6,0	10,6	1,0	2,1
Івано-Франківська	24,2	0,7	56,7	10,4	5,0	1,5	1,6
Київська	19,4	0,8	62,2	4,0	6,0	4,0	3,5
Кіровоградська	23,3	0,9	59,2	3,1	7,8	1,8	3,9
Луганська	62,8	0,2	32,7	0,2	2,3	0,4	1,4
Львівська	24,7	0,7	57,1	3,9	6,5	2,9	4,2
Миколаївська	35,2	1,2	50,0	4,6	5,3	1,1	2,6
Одеська	23,1	0,4	61,3	2,3	7,6	1,6	3,7
Полтавська	26,0	1,2	59,0	3,4	7,1	0,7	2,6
Рівненська	43,0	0,7	43,3	5,9	4,4	0,7	2,0
Сумська	32,1	1,4	48,1	10,1	5,6	0,6	2,2
Тернопільська	20,7	3,2	44,4	16,8	12,3	0,8	1,7
Харківська	22,4	0,5	55,2	12,1	5,2	1,3	3,3
Херсонська	30,5	1,7	53,4	6,9	4,4	0,5	2,7
Хмельницька	29,1	2,8	48,9	8,1	8,1	1,0	2,0
Черкаська	22,4	1,7	59,3	2,7	5,9	3,6	4,4
Чернівецька	24,6	3,8	48,3	4,5	15,5	1,1	2,2
Чернігівська	31,1	3,3	52,7	0,9	7,1	2,0	2,9
м. Київ	19,3	0,0	57,0	11,1	8,2	1,3	3,1
м. Севастополь	25,2	0,1	47,5	12,5	9,0	1,6	4,0

Між оборотним капіталом підприємств та ВРП існує тісний взаємозв'язок, який посилюється в динаміці. Чим вищі обсяги оборотного капіталу підприємств, тим більшу часту ВРП вони створюють. Однак вартість ВРП, який припадає на одну гривню оборотного капіталу, є значно вищою у регіонах з нижчою концентрацією оборотного капіталу. Причини такої ситуації можуть бути різними: низька ефективність використання оборотного капіталу, переважання в регіоні галузей з низькою часткою оборотного капіталу в структурі капіталу тощо. Особливостями, які характерні для усіх регіонів, є неефективна структура оборотного капіталу, яка передусім характеризується вагомою часткою дебіторської заборгованості (часто простроченої і безнадійної).

Література

1. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. Раевнева Е.В. Статистический анализ неравномерности развития регионов Украины / Е.В. Раевнева, О.А. Гейман // Бизнес-Информ : науч. журнал. – 2009. – № 4(2). – С. 126-129.

Беновская Л.Я. Анализ и оценка оборотного капитала предприятий: региональное измерение

Исследованы состояние и динамика объемов оборотного капитала предприятий реального сектора экономики. Осуществлены межрегиональные сравнения по темпам роста оборотного капитала, на основе чего проведено группирование регионов. Обнаружено значительное дистанционирование регионов-лидеров, с одной стороны, и плотное группирование остальных регионов – с другой. Исследована тесная взаимосвязь между ВРП и оборотным капиталом регионов, которая усиливается в динамике. Проведена оценка эффективности функционирования оборотного капитала предприятий на уровне региона. Проведен анализ структуры оборотного капитала и обнаружены проблемы роста дебиторской задолженности предприятий.

Ключевые слова: оборотный капитал, регион, эффективность, структура капитала.

Benovska L.Ya. The Analysis and the Evaluation of Working Capital of Enterprises: the Regional Dimension

The condition and dynamics of working capital of enterprises of the real sector of the economy are investigated. A comparison according to the rates of growth of working capital is made, on the basis of which, the grouping of regions was held. The significant distancing of the leading regions, on the one hand, and dense grouping of other regions, on the other hand, is studied. A close relationship between GRP and working capital of the regions is found to increase in dynamics. The assessment of the efficiency of functioning of the working capital of enterprises at the regional level is conducted. The analysis of the working capital structure is done; the problems of rising of receivables of enterprises are revealed.

Key words: working capital, region, efficiency, the structure of capital.

УДК 330.15

*Проф. С.В. Васильчак, д-р екон. наук –
Львівський ДУ внутрішніх справ; доц. О.Р. Жидяк, канд. екон. наук –
Львівський інститут економіки і туризму*

ЗАГРОЗИ ЕНЕРГЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ – ЗАГРОЗИ СТАЛОМУ СВІТОВОМУ РОЗВИТКУ

Розглянуто конкурентний потенціал країни, який пов'язано з енергетичною безпекою. Сформовано поняття енергетичної безпеки як системи, складовими якої є надійність поставок, достатність обсягів енергетичних ресурсів, що знаходяться в обігу на ринку, і прийнятність ціни на енергетичні носії. Виділено загрози внаслідок формування енергетичного забезпечення країни. Проведено класифікацію загроз за сферами на економічні, зовнішньоекономічні та зовнішньополітичні, соціально-політичні, техногенні та природні, загрози, пов'язані з недостатньо ефективним менеджментом. Акцентовано увагу на питанні глобальної енергетичної безпеки як фактора сталого світогосподарського розвитку.

Ключові слова: загрози, енергетична безпека, енергетичний ринок, конкурентний потенціал, механізм, енергія, виробництво, споживання, сталий розвиток.

Актуальність теми. Підвищення конкурентного потенціалу різних держав у сучасних умовах є однією з найбільш актуальних проблем унаслідок посилення конкуренції на світовому ринку і постійних змін кон'юнктурних, економічних, організаційних та інституційних умов функціонування. Адже конкурентоспроможність країни є однією із важливих передумов забезпечення її економічної безпеки. Енергетична безпека країни є важливою передумовою її конкурентоспроможності.

Досягнення належного рівня конкурентного потенціалу як окремих підприємств, галузей, так і країни загалом багато у чому залежить від наявності власних конкретних переваг та забезпечення енергоресурсами. Для України енергетична галузь є однією з провідних галузей, має стратегічне значення і потребує окремого розгляду.

Стан дослідження. Проблеми формування конкурентного потенціалу країни в контексті енергетичної безпеки та шляхи його забезпечення частково відображено в публікаціях таких дослідників, як: С.М. Бевз, М.П. Ковалко, А.Н. Криволапов, Б.С. Стогний, М.П. Халявка та ін. Проте сучасні глобалізаційні процеси та проблеми в забезпеченні країни енергоресурсами потребують глибших досліджень з питань енергетичної безпеки. Тому виникає необхідність дослідити загрози енергетичній безпеці та механізми запобігання в контексті саме забезпечення сталого розвитку країни.

Виклад основного матеріалу. Поняття енергетичної безпеки, спровоковане нафтовим ембарго 1973 р., спочатку трактувалося як таке, що представляє собою енергетичну самодостатність країни. При цьому обов'язковими вважалися аспекти надійності поставок, достатності обсягів енергетичних ресурсів, що знаходяться в обігу на ринку, і прийнятність ціни на енергетичні носії. Пізніше, в процесі адаптації світової економіки до наслідків нафтової кризи, проблеми, пов'язані з функціонуванням саме цього сектора, здавалися майже повністю вирішеними. Однак останні події в рамках ринку енергетики свідчать не про користь цього. Отже, акцентування уваги на виділенні загроз внаслідок формування енергетичного забезпечення країни є дуже актуальним.

Перш ніж аналізувати чинники, що впливають безпосередньо на формування негативних тенденцій в цій галузі, варто зосередити увагу на виділенні сутності системуютьовального фактора сталого світового розвитку – енергетичної безпеки. Так, існує величезна кількість трактувань цього поняття, але найбільш змістовним видається те, що міститься у порядку денному XXI ст.: глобальна енергетична безпека – стан глобального співтовариства, при якому кожен житель Землі має гарантований доступ до джерел енергії, що забезпечують в кількісному і в якісному аспектах задоволення потреб у забезпеченні здорового способу життя, комфортного навколишнього середовища, умов інтелектуального і духовного розвитку [4].

Визначивши суть, варто перейти безпосередньо до загроз, що умовно розділяються за сферами: економічні, зовнішньоекономічні та зовнішньополітичні, соціально-політичні, техногенні та природні, загрози, пов'язані з недостатньо ефективним менеджментом. Враховуючи широту економічного спрямування, необхідно дослідити саме економічні загрози. До цієї групи відносять:

- дефіцит інвестиційних ресурсів (розвиток сфери потребує постійної концентрації грошових коштів для впровадження заходів із модернізації, оптимізації існуючих систем із видобутку або перероблення енергоресурсів);
- фінансову нестабільність у забезпеченні функціонування енергетичного комплексу паливними ресурсами та іншими матеріальними складовими (сталість поставок у цьому напрямі безпосередньо формує підтримку технологічних процесів, стабільність у відносинах з постачальниками – ситуація, яка склалася сьогодні в Україні, – пряме свідчення важливості цього фактора);